

Др Урош ЗДРАВКОВИЋ*

МЕТОДЕ НАДОКНАДЕ ШТЕТЕ НАКОН РАСКИДА УГОВОРА О МЕЂУНАРОДНОЈ ПРОДАЈИ РОБЕ¹

Апстракт

Предмет истраживања овог рада представљају методе надокнаде штете након раскида уговора о међународној продаји робе у режиму Конвенције УН о уговорима о међународној продаји робе. Ове методе су дефинисане члановима 75 и 76 поменуте Конвенције, па је стога анализа претежно посвећена тексту ових одредби. У раду се анализирају и ставови судске и арбитражне праксе, као и досадашња запажања аутора заступљена у литератури. Циљ рада је да се домаћој научној и стручној јавности пружи целовит, систематски, али и сажет преглед најзначајнијих аспеката насловљене теме. Чланови 75 и 76 поменуте Конвенције су формулисани јасним језиком. Судска и арбитражна пракса је дала велики допринос у додатном тумачењу ових одредби током вишедеценијске примене Конвенције, иако се уочавају незнатна одступања у ставовима појединих судова. Радови и дела аутора у правној литератури су такође помогли појашњењу проблематике која је предмет овог рада. Да би дошло до примене члана 75 или 76 Конвенције неопходно је да дође до настанка штете услед повреде уговора и да је уговор због повреде раскинут. Члан 75 уређује метод надокнаде конкретне штете, односно штете која је настала услед куповине или продаје ради покрића – супститутивне трансакције. Члан 76, са друге стране, уређује методу надокнаде апстрактне штете, у ситуацији када није дошло до супститутивне трансакције и када роба има текућу цену.

Кључне речи: Право међународне продаје робе, Бечка конвенција, надокнада штете, конкретна штета, апстрактна штета.

* Ванредни професор, Универзитет у Нишу, Правни факултет, Република Србија, ugos@prafak.ni.ac.rs, ORCID: 0000-0002-2581-0195.

¹ Рад је настао као резултат истраживања на пројекту „Одговорност у правном и друштвеном контексту“ који финансира Правни факултет Универзитета у Нишу, у периоду 2021-2025. године.

1. УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

Право на надокнаду штете је једно од основних правних средстава које стоји на располагању уговорној страни приликом повреде уговора о међународној продаји робе. Чланови 74-77 Конвенције УН о уговорима о међународној продаји робе (у даљем тексту и: Конвенција, Бечка конвенција)² уређују право на надокнаду штете у случају повреде уговора о међународној продаји робе. Члан 74 дефинише опште карактеристике права на надокнаду штете и гласи: *„Накнада штете за повреду уговора коју је починила једна страна равна је суми која одговара претрпљеном губитку и измаклој добити који су услед повреде настали за другу страну. Ова накнада не може бити већа од губитка који је страна која је повредила уговор предвидела или је морала предвидети у тренутку закључења уговора као могућу последицу повреде уговора, с обзиром на чињенице које су јој тада биле познате или морале бити познате.“* Овај члан се примењује у свакој ситуацији када је дошло до штете као последице повреде уговора. Да би нека уговорна страна потраживала надокнаду штете на основу члана 74 Конвенције, није неопходно да је друга уговорна страна учинила битну повреду уговора, односно није неопходно да је уговор раскинут. Одредбе члана 74 се, дакле, примењују увек када је до штете дошло услед било какве повреде уговора и без обзира да ли је уговор раскинут или није. Са друге стране, чланови 75 и 76 Конвенције уређују методе надокнаде штете које се искључиво примењују када је дошло до раскида уговора. Претпоставка примене ових чланова, је дакле, претходни раскид уговора. Бечка конвенција успоставља две методе за надокнаду штете у случају раскида уговора, посредством два поменута члана. Прва метода је описана у члану 75 и предвиђа надокнаду конкретне штете, док је друга метода садржана у члану 76 Конвенције и предвиђа надокнаду апстрактне штете. Ако оштећена страна не може у потпуности да надокнади штету применом члана 75 или 76 Конвенције, остатак до пуног износа штете ће моћи да надокнади путем примене члана 74 Конвенције.

У овом раду се продубљено анализирају услови за надокнаду штете након раскида уговора кроз смисао примене метода из члана 75 и 76 Конвенције. Метода истраживања обухвата анализу одговарајућих одредби Бечке конвенције, затим доступне судске и арбитражне праксе, као и ставова домаћих и страних правних писаца у одабраној литератури. Опште карактеристике права на надокнаду штете које су дефинисане у тексту члана 74 Конвенције неће бити предмет значајније анализе, иако ће аутор повремено упутити и на ту значајну одредбу. Разлог за овакав приступ

² Конвенција је донета 11. априла 1980. године у Бечу, а ступила је на снагу 01. јануара 1988. године. Конвенцију је до сада ратификовало 97 држава. Социјалистичка Федеративна Република Југославија ратификовала је Конвенцију 1984. године („Службени лист СФРЈ – Међународни уговори“, бр. 10-1/84). Република Србија примењује Конвенцију, као један од правних следбеника СФРЈ.

лежи у томе што комплексност члана 74 Конвенције захтева засебан осврт у оквиру посебног рада. Овај рад је стога фокусиран на чланове 75 и 76 Конвенције, који представљају разраду основних карактеристика права на надокнаду штете, у ситуацији када је уговор раскинут и када је извршена супститутивна трансакција, односно када роба има текућу цену.

2. НАДОКНАДА КОНКРЕТНЕ ШТЕТЕ (ЧЛАН 75 КОНВЕНЦИЈЕ)

Члан 75 Конвенције гласи: *„Ако је уговор раскинут и ако је на разуман начин и у разумном року после раскида купац извршио куповину ради покрића или продавац продају ради покрића, страна која захтева накнаду штете може добити разлику између уговорене цене и цене куповине ради покрића, односно продаје ради покрића као и сваку другу накнаду штете која се може добити на основу члана 74.“*

Цитиран члан 75 уређује право на надокнаду конкретне штете у случају да је уговор раскинут и да је након раскида обављена тзв. супститутивна трансакција (у виду куповине или продаје робе ради покрића). Предуслов за примену ове норме се састоји у томе да је оштећена страна из раскинутог уговора (купац или продавац) закључила нови уговор – супститутивну трансакцију са неким другим лицем, са истим или сличним предметом. Из позиције купца то је нови уговор о продаји у коме се он појављује као купац исте или сличне робе, а из позиције продавца то је нови уговор о продаји у коме се он појављује као продавац исте робе.

Да би се надокнадила конкретна штета штета методом супститутивне трансакције потребно је да буду испуњени следећи услови:

- а) да је уговор раскинут;
- б) да је извршена куповина или продаја ради покрића – супститутивна трансакција;
- в) да је супститутивна трансакција извршена на разуман начин и у разумном року након раскида уговора.

Надокнада конкретне штете подразумева да оштећена страна има право на разлику између цене која је постигнута у супститутивној трансакцији и цене из првобитног уговора. Цена из првобитног уговора може бити одређена у самом уговору, а може се одредити и путем примене члана 55 Конвенције (CISG Opinion No. 8, 2008: 2).³ Уколико купац купи робу од другог продавца по вишој цени, имаће право на надокнаду штете која одговара разлици између више цене и цене из првобитног уговора. Уколико, пак, продавац прода робу другом купцу по нижој цени, имаће

³ Члан 55 Конвенције гласи: “Кад је уговор ваљано закључен, а да цена за продату робу није у уговору ни изричито ни прећутно одређена нити у њему има одредби на основу којих би се могла утврдити, сматраће се, ако није супротно наведено, да су стране прећутно пристале на цену која се у тренутку закључења уговора редовно наплаћивала у односној струци за такву робу продату под сличним околностима.”

право на надокнаду штете која одговара разлици између ниже цене и цене из првобитног уговора.

Супститутивну трансакцију страна врши у свом интересу, а не у интересу друге стране. Интерес стране која иницира супститутивну трансакцију се огледа у остварењу добити на коју је рачунала, док је накнада штете пратећи елеменат (Вукадиновић, 2012, 558). Износ штете који се обрачунава применом методе из члана 75 Конвенције може бити модификован применом члана 74, тако што ће се оштећеној страни додатно признати надокнада изгубљене добити или надокнада неке друге штете која потпада по оквир члана 74 Конвенције.⁴ Такође, суд или арбитража могу умањити износ тражене конкретне штете уколико оштећена страна није предузела разумне мере за умањење штете, на основу члана 77 Конвенције (UNCITRAL, 2016: 347).

А) *Раскид уговора*. Право на надокнаду штете на основу члана 75 Конвенције је једино могуће уколико је претходно оштећена страна уговор ваљано раскинула. Супститутивна трансакција која је обављена пре раскида уговора не може бити меродавна приликом обрачуна штете према одредбама члана 75 Конвенције. Бројне одлуке из праксе су потврдиле овакво тумачење.⁵ Ипак, може се наићи и на одређена

⁴ Пресуде Вишег регионалног суда у Грацу у предмету *Excavator* од 24. јануара 2002. године и у предмету *Timber* од 31. маја 2002. године (CLOUT case No. 539); одлука Кинеске међународне економске и трговинске арбитражне комисије у предмету *Chrome plating production line equipment* од 12. фебруара 1999. године (CLOUT case No. 980); пресуда Врховног суда у Квинсленду (Аустралија) у предмету *Downs Investments Pty Ltd.v. Perwaja Steel SDN BHD*, бр. 10680 of 1996 од 17. новембра 2000. године (CLOUT case No. 631); пресуда Привредног суда Кантона Аргау у Швајцарској у предмету *Cutlery* бр. OR.96.00013 од 26. септембра 1997. године (CLOUT case No. 217); пресуда Вишег регионалног суда у Дизелдорфу у предмету *Winter shoes*, бр. 17 U 146/93, од 14. јануара 1994. године (CLOUT case No. 130).

⁵ Пресуда Врховног суда Аустрије у предмету бр. 6 Ob 311/99z од 09. марта 2000. године (CLOUT case No. 424); одлука Међународне трговачке арбитраже при Трговачко-индустријској комори Руске Федерације бр. 54/1999 од 24. јануара 2000. године (CLOUT case No. 474); пресуда Вишег регионалног суда у Хамбургу у предмету *Iron-molybdenum*, бр. 1 U 167/95 од 28. фебруара 1997. године (CLOUT case No. 277); пресуда Вишег регионалног суда у Бамбергу (Немачка) у предмету бр. 3 U 83/98 од 13. јануара 1999. године (CLOUT case No. 294); пресуда Врховног суда Аустрије у предмету *Propane gas*, бр. 10 Ob 518/95, од 06. фебруара 1996. године (CLOUT case No. 176); пресуда Апелационог суда у Ламији (Грчка) у предмету *Sunflower seed* бр. 63/2006 из 2006. године; пресуда Провинцијског суда у Валенсији у предмету *Frischaff Produktions v. Guillem Export* од 31. марта 2005. године; пресуда Врховног суда Пољске у предмету *Metallurgical sand* од 27. јануара 2006. године; пресуда Провинцијског суда Барселоне у предмету *Soy oil* од 02. фебруара 2004. године (CLOUT Case 544); пресуда Окружног суда у Хамбургу у предмету *Stones* од 21. децембра 2001. године; одлука Кинеске међународне економске и трговинске арбитражне комисије у предмету *Pig iron* од 25. децембра 1998. године (CLOUT case No. 982); пресуда Вишег регионалног суда у Наумбургу (Немачка) у предмету бр. 9 U 146/98 од 27. априла 1999. године (CLOUT case No. 362); одлука Кинеске међународне економске и трговинске арбитражне комисије у предмету *Wool* од 28. фебруара 2005. године; одлука Арбитражног суда Међународне трговачке коморе No. 8574 из септембра 1996. године; пресуда Окружног суда Северног дистрикта Њујорк у

одступања од овог правила. Постоје случајеви где су судови допуштали примену члана 75 Конвенције приликом обрачуна висине штете, иако није утврђено да је оштећена страна изјавила раскид уговора. У једном случају суд је то дозволио купцу с обзиром на чињеницу да је продавац јасно исказао намеру да неће извршити своју обавезу. Суд је овакав став засновао на принципу добре вере у међународној трговини.⁶ У једном другом случају, суд је дозволио продавцу право на надокнаду штете применом методе супститутивне трансакције, иако продавац није раскинуо уговор. Суд је овакву оцену засновао на околности да је продавац поступио у складу са чланом 88 Конвенције, односно да је извршио продају робе из самопомоћи, претходно обавестивши купца о својој намери да то учини.⁷ Може се десити да уговорна страна (посебно продавац) из предострожности или због намере да умањи настанак веће штете, обави супститутивну трансакцију након повреде уговора, али пре његовог раскида (CISG-AC Opinion No. 6, 2006, 22). Ублаженији став праксе по овом питању би свакако био повољнији за уговору верну страну која трпи штету и притом поступа савесно. Међутим, у члану 75 Конвенције се изричито наводи да се супститутивна трансакција мора обавити у разумном року *после раскида* уговора. Језичко тумачење члана 75 Конвенције, дакле, не оставља простор примени ублаженијег става према коме би страни било дозвољено да се позове на овај члан приликом вршења свог права на надокнаду штете, ако је супститутивна трансакција претходила раскиду уговора. Ипак, треба уважити и то да члан 75 Конвенције само разрађује право надокнаде штете. Полазна норма у погледу права на надокнаду штете и даље остаје члан 74 Конвенције, која је притом и супсидијарног карактера – страна ће у сваком случају моћи да надокнади штету на основу овог члана, па и онда када се не испуне услови за примену члана 75 или 76 Конвенције. Притом, члан 74 Конвенције не забрањује примену било које методе за утврђивање висине штете, па ни методе коју предвиђа члан 75, под условом да је супституција разумна. Уколико је уговорна страна најпре извршила куповину или продају ради покрића, а потом раскинула уговор, она се неће моћи формално позивати на члан 75 Конвенције, али ће моћи да се позива на методу из ове одредбе приликом утврђивања износа штете на основу члана 74 Конвенције (Farnsworth, 1979, 249).

Б) *Супститутивна трансакција*. Супститутивна трансакција представља куповину или продају ради покрића. Из позиције оштећеног купца куповина ради

предмету *Delchi Carrier, SpA v. Rotorex Corp.* од 09. септембра 1994. године (CLOUT case No. 85).

⁶ Пресуда Вишег регионалног суда у Хамбургу у предмету *Iron-molybdenum*, бр. 1 U 167/95 од 28. фебруара 1997. године (CLOUT case No. 277); пресуда Вишег регионалног суда у Грацу у предмету *Construction equipment* од 29. јула 2004. године.

⁷ Пресуда Вишег регионалног суда у Грацу у предмету 2R 62/02h од 16. септембра 2002. године (CLOUT case No. 540); пресуда Врховног суда Пољске у предмету *Metallurgical sand* од 27. јануара 2006. године.

покрића се манифестује тако што купац, након раскида уговора, закључи нови уговор са другим продавцем чији је предмет иста или слична роба као и код првобитног уговора који је раскинут. Из позиције оштећеног продавца, продаја ради покрића се испољава тако што продавац закључује нови уговор са другим купцем, ради продаје робе која је била предмет првобитног уговора који је раскинут. Код супститутивне трансакције је важно да оштећена страна јасно укаже на везу између куповине или продаје ради покрића и првобитног уговора. У супротном, неће моћи да се позива на методу надокнаде штете коју предвиђа члан 75 Конвенције.⁸

В) *Супститутивна трансакција се мора обавити на разуман начин и у разумном року након раскида уговора.*

Члан 75 Конвенције наводи да се куповина или продаја ради покрића мора обавити на разуман начин. Смисао ове одребе (као и члана 76 Конвенције) није да се оштећена страна нађе у повољнијој економској ситуацији него што би била да је уговор извршен (CISG Opinion No. 8, 2008: 2). Оштећена страна мора приступити супститутивној трансакцији са пажњом доброг привредника. Од купца се очекује да купи робу исте врсте и квалитета и да не придаје значај занемарљивим разликама у квалитету.⁹ Заменска роба не мора бити по свим својствима идентична са робом из првобитног уговора, али одступање мора бити разумно (Emre Ay, 2023,156). Од продавца се, са друге стране, очекује да не продаје робу у „бесцење“. Куповина, односно продаја ради покрића ће бити разумна уколико цена робе не одступа значајно од тржишне вредности робе и уколико су уговорени слични услови превоза робе.¹⁰ Притом, тржишна вредност робе није искључива детерминанта приликом оцене да ли је супститутивна трансакција обављена на разуман начин. Ово је од посебног значаја у ситуацијама када купац или продавац закључују супститутивну трансакцију на страном тржишту, где им нису познате све „финесе“ које би могле да одреде вредност робе на конкретном тржишту. Неопходно је да страна приступи супститутивној трансакцији са дужном пажњом. Притом се узимају у обзир сви релевантни субјективни фактори који се могу приписати страни, попут нивоа упућености у прилике на одређеном тржишту, дотадашње пословно искуство и конекције и сл. Поред субјективних, узимају се у обзир и објективни фактори везани за робу, попут њене специфичности и намене, тражње на тржишту и сл.¹¹ Трошкови

⁸ Одлука Кинеске међународне економске и трговинске арбитражне комисије у предмету *Canned oranges* од 30. новембра 1997. године.

⁹ Одлука Арбитражног суда Међународне трговачке коморе No. 8128 из 1995. године.

¹⁰ Пресуда Врховног суда у Квинсленду (Аустралија) у предмету *Downs Investments Pty Ltd.v. Perwaja Steel SDN BHD*, бр. 10680 of 1996 од 17. новембра 2000. године (CLOUT case No. 631); одлуке Кинеске међународне економске и трговинске арбитражне комисије у предметима: *Bleached softwood Kraft pulp* од 25. јула 2006. године; *Styrene monomer* од 04. фебруара 2002. године (CLOUT case No. 986) и *Silicon metal* од 10. августа 2000. године.

¹¹ Пресуда Вишег суда у Марибору у предмету *VSM sklep I Cpg* 243/2010 од 21. октобра 2010. године (CLOUT case No. 1150).

превоза такође могу значајно утицати на цену робе, посебно у међународној трговини, где су они по правилу високи. Ти трошкови могу значајно отежати разумну реализацију супститутивне трансакције, него што би то био случај код унутрашње трговине (Katz, 2006, 389). Потенцијалну супститутивну трансакцију могу значајно обликовати и пратећи фактори као што су амбалажа, гаранције, специфичне уговорне одредбе и сл (Rimke, 2001, 304). Уколико би ови фактори знатно повећали износ штете и томе компромитовали „разумност“ трансакције, за оштећену страну је целесходније да прибегне надокнади апстрактне штете на бази члана 76 Конвенције.

Иако се у Конвенцији не наводи изричито да цена уговорене супститутивне трансакције мора бити разумна у односу на првобитну трансакцију, судска пракса је у неколико наврата одбила примену члана 75 у ситуацијама када је цена робе из супститутивне трансакције битно одударала од цене из уговора који је раскинут. Тако, на пример, у једном случају суд је одбио да примени члан 75 Конвенције јер је оштећени продавац продао робу другом купцу по цени која је износила једну четвртину цене из првобитног уговора. По мишљењу суда, таква продаја се није могла тумачити као разумна замена за трансакцију из првобитног уговора, те је суд обрачунао штету применом методе апстрактне штете из члана 76 Конвенције.¹² У једном другом случају, суд је одбио захтев оштећеног купца да му се обрачуна конкретна штета применом члана 75 Конвенције, имајући у виду да је купац купио исту робу од другог продавца по двоструко већој цени. Према ставу суда, таква трансакција није представљала разумну замену за трансакцију из уговора који је раскинут.¹³ Када суд или арбитража оцене да куповина или продаја ради покрића не представљају разумну замену за трансакцију из уговора који је раскинут, они могу прибећи примени члана 76 који уређује надокнаду апстрактне штете (када роба има текућу цену). Поред оваквог решења, суд или арбитража могу применити и члан 77 Конвенције и умањити тражиоцу износ штете за онај износ за који се штета могла разумно умањити.¹⁴ Уколико купац или продавац изврше супститутивну трансакцију по цени која се у потпуности подудара са ценом из првобитног уговора, неће имати право на надокнаду конкретне штете на основу члана 75 Конвенције. Они ће у том случају имати право на надокнаду изгубљене добити, односно другог вида штете,

¹² Пресуда Вишег регионалног суда у Хаму у предмету *Wrapped bacon*, бр. 19U 97/91 од 22. септембра 1992. године (CLOUT case No. 227).

¹³ Пресуда Апелационог суда у Рену (Француска) у предмету *Société M.C.S. c/ Société H.D.* од 27. маја 2008. године (CLOUT case No. 1029).

¹⁴ Члан 77 Конвенције гласи: „Страна која се позива на повреду уговора дужна је предузети све мере које су према околностима разумне да би се смањио губитак, укључујући и измаклу добит, проузрокован таквом повредом. Ако тако не поступи, друга страна може захтевати смањење накнаде у висини износа губитка који је могао да се избегне.“ Видети: одлука Арбитражног суда Међународне трговачке коморе бр. 8128 из 1995. године.

применом члана 74 Конвенције, који представља општу одредбу за надокнаду штете у режиму Конвенције.¹⁵

Осим што оштећена страна супститутивну трансакцију мора обавити на разуман начин, она то мора учинити и у разумном року након раскида уговора. Ова одредба кореспондира са општом обавезом предузимања разумних мера за смањење штете (Chengwei, 2003, 214). Ако страна одуговлачи са раскидом, осцилације на тржишту могу утицати на повећање штете. У том случају, оштећена страна ће бити одговорна што није предузела разумне мере за умањење штете на основу члана 77 Конвенције, па суд или арбитража могу умањити износ штете за онај вишак чије се настајање могло избећи (Chengwei, 2003, 222). Поред тога што одражава обавезу стране да предузме разумне мере за смањење штете, ова одредба служи и промоцији начела добре вере. Наиме, не би било у духу савесности дозволити страни да спекулише на тржишту и да намерним одуговлачењем повећава износ штете (Djordjević, 2018, 999). Са друге стране, дозвољена је и пожељна разумна *bona fide* спекулација чији је циљ умањење штете - на пример када страна неко време чека да роба поскупи или појефтини како би постигла повољнију трансакцију (Ishida, 2022, 254). Када ће се рок тумачити као разуман зависи од околности случаја, попут врсте робе¹⁶, годишњег доба, захтева тржишта и сл. У судској пракси је приметно да дужина разумног рока у приличној мери варира. У једном случају суд је установио да је продавац обавио продају ради покрића у разумном року тако што је продао зимске ципеле два месеца након раскида уговора. Суд је имао у виду околност да је већина потенцијалних купаца на тржишту већ купила зимске ципеле у моменту када је уговор раскинут, па је стога продавцу требало више времена да прода робу.¹⁷ У једном другом случају, суд је пресудио да је продавац продао робу ради покрића у разумном року тако што је нови уговор закључио шест месеци након истека додатног рока који је оставио купцу за извршење обавезе на основу члана 63 Конвенције.¹⁸ Судови нису склони да превелики протек времена од раскида уговора тумаче као разумни рок. Тако на пример, један суд је установио да продавац није у разумном року закључио уговор о продаји ради покрића јер је мотоцикле продао тек после пет

¹⁵ Пресуда Вишег суда у Грацу у предмету *Excavator* од 24. јануара 2002. године.

¹⁶ Пресуда Врховног суда Данске у предмету *Zweirad Technik v. C. Reinhardt A/S Højesteret* од 17. октобра 2007. године; пресуда Апелационог суда у Антверпену у предмету *N.V. Secremo v. Helmut Papst* од 22. јануара 2007. године; одлука Кинеске међународне економске и трговинске арбитражне комисије у предмету *Bleached softwood Kraft pulp* од 25. јула 2006. године.

¹⁷ Пресуда Вишег регионалног суда у Дизелдорфу у предмету *Winter shoes*, бр. 17 U 146/93, од 14. јануара 1994. године (CLOUT case No. 130).

¹⁸ Пресуда Апелационог суда у Милану у предмету *Bielloni Castello S.p.A. v. EGO S.A.* од 11. децембра 1998. године (CLOUT case No. 645).

година од раскида уговора, те је износ тражене штете умањено.¹⁹ Протек рока може бити и дуг, али је битно да оштећена страна има оправдање зашто није могла брже да обави супститутивну трансакцију. Ако продавац или купац одуговлаче да изврше куповину или продају ради покрића без оправданог разлога, суд им неће признати право да надокнаде целокупан износ конкретне штете на основу члана 75 Конвенције.²⁰

3. НАДОКНАДА АПСТРАКТНЕ ШТЕТЕ (ЧЛАН 76 КОНВЕНЦИЈЕ)

Уколико је уговор раскинут и није извршена куповина или продаја ради покрића, а притом роба има текућу цену, оштећена страна има право на надокнаду апстрактне штете. Надокнада апстрактне штете је уређена чланом 76 Конвенције који гласи:

„(1) Ако је уговор раскинут, а постоји текућа цена за робу, страна која захтева накнаду штете може, ако није извршила куповину или продају ради покрића на основу члана 75, добити разлику између цене предвиђене уговором и текуће цене у тренутку раскида, као и сваку другу накнаду штете која јој припада на основу члана 74. Међутим, ако је страна која захтева накнаду штете раскинула уговор после преузимања робе, примениће се текућа цена у тренутку преузимања робе, а не текућа цена у тренутку раскида.

(2) У смислу претходног става узима се у обзир текућа цена у месту где је испорука требало да буде извршена или, ако у том месту нема текуће цене, цена у другом месту које може разумно послужити у ту сврху водећи рачуна о разлици у трошковима превоза робе.“

Износ апстрактне штете се, према члану 76 Конвенције, обрачунава као разлика између уговорене цене и текуће цене за предметну робу. Оштећена страна ће увек имати право да тражи надокнаду штете на основу опште одредбе о надокнади штете из члана 74 Конвенције, чак и кад су испуњени услови за примену члана 76 Конвенције. Другим речима, оштећена страна ће моћи да изабере да ли ће се позвати на члан 74 или члан 76 Конвенције, уколико се оба члана могу применити на конкретну ситуацију.²¹ С обзиром на смисао и сврху члана 76 Конвенције, ако би

¹⁹ Пресуда Врховног суда Данске у предмету *Zweirad Technik v. C. Reinhardt A/S Højesteret* од 17. октобра 2007. године.

²⁰ Пресуда Апелационог суда у Антверпену у предмету *GmbH Lothringer Gunther Grosshandels-gesellschaft für Bauelemente und Holzwerkstoffe v. NV Fepco International* од 24. априла 2006. године; пресуда Апелационог суда у Генту у предмету *NV Van Heygen Staal v. GmbH Stahl- und Metalhandel Klockner* од 20. октобра 2004. године.

²¹ Пресуда Врховног суда Аустрије у предмету *Jewelry* бр. 1 Ob 292/99v од 28. априла 2000. године (CLOUT case No. 427); одлука Трибунала међународне трговачке арбитраже при Трговачко-индустријској комори Руске федерације бр. 155/1994 од 16. марта 1994. године (CLOUT case No. 140).

предмет уговора о међународној продаји била роба произведена по посебној наруџбини, у односу на њу не би могла да се користити метода одређивања апстрактне штете. Висина надокнаде би се, у том случају, одредила применом чл. 74 Конвенције (Bianca & Bonnell, 1987, 557; наведено у: Ћирић, 2018, 212).

Када суд или арбитража примењују одредбе члана 76 Конвенције, они могу умањити износ штете за онај износ за који би се штета могла умањити применом разумних мера од стране оштећеног, на основу члана 77 Конвенције (UNCITRAL, 2016: 352).

Члан 76 Конвенције предвиђа три услова за примену методе апстрактне штете.

Први услов је да је уговор раскинут. Уколико оштећена страна није ваљано и делотворно раскинула уговор, не може се применити метода апстрактне штете.²²

Други услов је изостанак супститутивне трансакције – неопходно је да страна није извршила куповину или продају ради покрића. Она може изабрати да ли ће се позвати на методу из члана 75 или члана 76 Конвенције, али не може изабрати да се служи обема методама (Singh & Zeller, 2007, 224). Конвенција не предвиђа услов да страна најпре покуша да обави супститутивну трансакцију на основу члана 75, како би могла да примени метод апстрактне штете из члана 76 Конвенције. Међутим, страна не може опирати метод надокнаде апстрактне штете уколико је претходно обавила куповину или продају ради покрића. У том случају оштећена страна се мора придржавати метода надокнаде конкретне штете. Страни се, наиме, након супститутивне трансакције, може учинити да би за њу било исплативије да се определила за методу апстрактне штете (ако је текућа цена повољнија за страну од цене која је постигнута супститутивном трансакцијом). То ипак не може послужити као оправдање за страну да калкулише и занемари обављену супститутивну трансакцију, јер би то било у супротности са начелом добре вере (Chengwei, 2003, 220). Међутим, уколико оштећена страна закључи уговор о делимичној супститутивној трансакцији (када не купује, односно не продаје робу у истој количини), онда се могу истовремено применити и члан 75 и члан 76 Конвенције. У том случају, оштећена страна ће имати право да јој се у погледу количине која је била предмет супститутивне трансакције штета обрачуна методом из члана 75, док би у погледу преостале количине штета била обрачуната помоћу метода текуће цене како то предвиђа члан 76 Конвенције (UNCITRAL, 2016: 346). Овакав приступ је заступљен и у судској пракси.²³

²² Пресуда Врховног суда Аустрије у предмету *Umbrellas* бр. 2 Ob 328/97t од 12. фебруара 1998. године (CLOUT case No. 238).

²³ Пресуда Вишег регионалног суда у Дизелдорфу у предмету *Winter shoes*, бр. 17 U 146/93, од 14. јануара 1994. године (CLOUT case No. 130); одлука Арбитражног суда Међународне привредне коморе No. 8740 из октобра 1996. године.

Трећи услов подразумева да роба има текућу цену. Текућа цена се утврђује као цена која се за робу исте врсте плаћа на тржишту под упоредивим условима.²⁴ За њено утврђивање могу се користити службене квотације робе на берзама, цене сличне или исте врсте робе на тржишту, подаци трговачких комора итд (Ћирић, 2018, 212). Притом, цена коју нека роба има на одговарајућој берзи не може се наметати као једина релевантна за ту робу (Bianca & Bonell, 1987, 557). Када је у питању метод утврђивања текуће цене, судска и арбитражна пракса је разнолика. У једном случају арбитража је установила да се као текућа цена може узети цена коју је продавац испреговарао са другим купцем након раскида уговора, али где није на крају дошло до закључења уговора.²⁵ У другом случају суд је установио да је на тужиоцу терет доказивања висине текуће цене. Притом, релевантна је општа цена за одређену робу на релевантном тржишту (примењујући правило о месту утврђивања текуће цене). Неће бити довољно за утврђивање текуће цене уколико тужилац само наведе појединачне примере цене.²⁶ Текућа цена може бити одређена и од стране вештака – експерта.²⁷

Време одређивања текуће цене везује се за моменат раскида уговора. Међутим, ако је страна која захтева накнаду штете раскинула уговор после преузимања робе, примениће се текућа цена у тренутку преузимања робе, а не текућа цена у тренутку раскида. Ова одредба је превасходно намењена спречавању злоупотребе од стране купца, који након преузимања робе може шпекулисати са временом раскида уговора (Rinke, 2001, 307). Иако члан 76 Конвенције изричито захтева да уговор буде раскинут, судска и арбитражна пракса ипак одступају од тог правила и дозвољавају примену методе из овог члана и онда када оштећени купац није изјавио раскид, уколико је продавац недвосмислено и коначно изјавио да неће извршити своју обавезу. У том случају, сматраће се, за потребу примене члана 76 Конвенције, да је уговор раскинут у моменту изјаве дужника да неће извршити своју обавезу.²⁸

Конвенција у ставу 2 члана 76 начелно као место одређивања текуће цене одређује место где је испорука требало да буде извршена. За сврху одређивања

²⁴ Пресуда Вишег регионалног суда у Целеу (Швајцарска) у предмету *Vacuum cleaners*, бр. 3 U 246/97 од 02. септембра 1998. године (CLOUT case No. 318).

²⁵ Одлука Кинеске међународне економске и трговинске арбитражне комисије у предмету *Ferrosilicon* од 20. јануара 1993. године.

²⁶ Пресуда Врховног суда Пољске у предмету *T.K.M.E. GmbH (German buyer) v. P.K. S.A. (Polish seller)* од 09. октобра 2008. године (CLOUT case No. 1306).

²⁷ Пресуда Врховног суда Чешке Републике у предмету *Solarpower GmbH v. Servis FVE a. s. and M. B.* од 18. априла 2018. године (CLOUT case No. 1905).

²⁸ Пресуда Вишег регионалног суда у Минхену у предмету *Upholstered furniture*, бр. 7 U 2959/04 од 15. септембра 2004. године (CLOUT case No. 595); одлуке Кинеске међународне економске и трговинске арбитражне комисије у предметима *Silicon metal* од 11. фебруара 2000. године и *Silicon and manganese alloy* од 01. фебруара 2000. године.

места испоруке релевантне су одредбе члана 31 Конвенције. У истом ставу садржана је и супсидијарна норма: ако у том месту нема текуће цене, онда је меродавна цена у другом месту које може разумно послужити у ту сврху водећи рачуна о разлици у трошковима превоза робе. На основу језичког тумачења ове одредбе (енг. *place where delivery of the goods should have been made* - *место где је испорука робе требало да буде извршена*), произлази да се претпоставља да до испоруке није дошло, или је испорука извршена у неком другом месту, а не у месту где је требало да буде извршена. Међутим, логично је да се ова одредба примењује и у ситуацији када је у стварности дошло до испоруке робе у месту где је роба требало да буде испоручена, јер купац и продавац могу раскинути уговор након преузимања робе, што је и експлицитно наведено у другој реченици става 1 члана 76 Конвенције. Овакво решење Конвенције може отежати позицију оштећеног купца у ситуацији када је место испоруке у ближој вези са продавцем (нпр. код предаје робе првом превозиоцу, или у седишту продавца). Тада ће купцу бити теже да докаже текућу цену (Chengwei, 2003, 223).

4. ЗАКЉУЧАК

У Бечкој конвенцији је посвећена значајна пажња праву на надокнаду штете услед повреде уговора. Важан сегмент у том смислу представљају чланови 75 и 76 Конвенције. Заједничко за обе норме је то што се примењују само у ситуацији када је уговор претходно раскинут. За разлику од њих, члан 74 Конвенције се примењује независно од чињенице раскида уговора. Члан 75 Конвенције се примењује онда када је оштећена страна обавила супститутивну трансакцију, односно када је извршила куповину или продају робе ради покрића. Тада ће оштећена страна имати право да од друге стране потражује разлику између цене из уговора са том страном и цене која је постигнута у супститутивној трансакцији. Разуме се, уколико је цена из супститутивне трансакције повољнија од цене из првобитног уговора, штета неће постојати, или се бар неће моћи надокнадити применом члана 75 Конвенције. Притом, од стране која приступа супститутивној трансакцији се очекује да томе приступи на разуман начин и да је обави у разумном року након раскида уговора. Члан 76 Конвенције се примењује када оштећена страна није извршила куповину или продају ради покрића, а притом роба има текућу цену. Тада ће страна имати право да од друге стране потражује износ у виду разлике између текуће цене и цене из првобитног уговора (уколико се испостави да је та разлика неповољна по страну која раскида уговор).

Одредбе Конвенције које уређују претходна питања су у задовољавајућој мери исцрпне, без нарочитих празнина и не остављају превише простора за неуједначено тумачење. Богата судска и арбитражна пракса је у великој мери развила примену ових одредби, а правни писци су такође у својим радовима и делима дали значајан

допринос у њиховој елаборацији. Ипак, значај ових питања захтева стално праћење, анализу и повремено „освежавање“ које ће допринети домаћој научној и стручној јавности у изучавању права међународне продаје робе.

ЛИТЕРАТУРА

Bianca, M. & Bonell, M. 1987. *Commentary on the International Sales Law: The 1980 Vienna Sale Convention*. Milan: Giuffrè;

Chengwei, I. 2003. *Remedies for Non-Performance, Perspective from CISG, UNIDROIT Principles & PEC*. Beijing: Law School of Renmin University of China;

CISG-AC Opinion No. 8, Calculation of Damages under CISG Articles 75 and 76. 2008. Rapporteur: Professor John Y. Gotanda, Villanova University School of Law, Villanova, Pennsylvania, USA. Adopted by the CISG-AC following its 12th meeting in Tokyo, Japan, on 15 November 2008;

Djordjević, M. 2018. Article 74. Y: Kröll, S. et al., *UN Convention on Contracts for the International Sale of Goods: A Commentary*. Munchen: CH Beck/Hart/Nomos, pp. 996-999;

Emre Ay, Y. 2023. Types of damages under the CISG. *Facta Universitatis Series: Law and Politics*, 21/2, pp. 151-161;

Farnsworth, E. A. 1979. Damages and Specific Relief. *The American Journal of Comparative Law*, 27, pp. 247-253;

Ishida, Y. 2022. What Does “Foreseeable” Mean? The Scope of Damages Under CISG Articles 74–77: Reasonability Principle of Foreseeability - We Don’t Need a Crystal Ball. *Journal of Law and Commerce*, 40/2, pp. 235-280;

Katz, A. 2006. Remedies for breach of contract under the CISG. *International Review of Law and Economics*, 25, pp. 378–396;

Rimke, J. 2001. *Force majeure and hardship: Application in international trade practice with specific regard to the CISG and the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts*. The Hague: Kluwer;

Singh, S. & Zeller, B. (2007). CIETAC's Calculations on Lost Profits under Article 74 of the CISG. 4 *Loyola University Chicago International Law*, 4/2, pp. 211-233;

Вукадиновић, Р. 2012. *Међународно пословно право*. Крагујевац: Удружење за Европско право – Центар за право ЕУ;

Ћирић, А. 2018. *Међународно трговинско право – Посебни део*. Ниш: Правни факултет Универзитета у Нишу;

UNCITRAL, 2016. *Digest of Case Law on the United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods*. 2016 Edition;

ИЗВОРИ СУДСКЕ И АРБИТРАЖНЕ ПРАКСЕ

Пресуда Вишег регионалног суда у Грацу у предмету *Excavator* од 24. јануара 2002. године;

Пресуда Вишег регионалног суда у Грацу у предмету *Timber* од 31. маја 2002. године (CLOUT case No. 539);

Одлука Кинеске међународне економске и трговинске арбитражне комисије у предмету *Chrome plating production line equipment* од 12. фебруара 1999. године (CLOUT case No. 980);

Пресуда Врховног суда у Квинсленду (Аустралија) у предмету *Downs Investments Pty Ltd.v. Perwaja Steel SDN BHD*, бр. 10680 of 1996 од 17. новембра 2000. године (CLOUT case No. 631);

Пресуда Привредног суда Кантона Аргау у Швајцарској у предмету *Cutlery* бр. OR.96.00013 од 26. септембра 1997. године (CLOUT case No. 217);

Пресуда Вишег регионалног суда у Дизелдорфу у предмету *Winter shoes*, бр. 17 U 146/93, од 14. јануара 1994. године (CLOUT case No. 130);

Пресуда Врховног суда Аустрије у предмету бр. 6 Ob 311/99z од 09. марта 2000. године (CLOUT case No. 424);

Одлука Међународне трговачке арбитраже при Трговачко-индустријској комори Руске Федерације бр. 54/1999 од 24. јануара 2000. године (CLOUT case No. 474);

Пресуда Вишег регионалног суда у Хамбургу у предмету *Iron-molybdenum*, бр. 1 U 167/95 од 28. фебруара 1997. године (CLOUT case No. 277);

Пресуда Вишег регионалног суда у Бамбергу (Немачка) у предмету бр. 3 U 83/98 од 13. јануара 1999. године (CLOUT case No. 294);

Пресуда Врховног суда Аустрије у предмету *Propane gas*, бр. 10 Ob 518/95, од 06. фебруара 1996. године (CLOUT case No. 176);

Пресуда Апелационог суда у Ламији (Грчка) у предмету *Sunflower seed* бр. 63/2006 из 2006. године;

Пресуда Провинцијског суда у Валенсији у предмету *Frischaff Produktions v. Guillem Export* од 31. марта 2005. године;

Пресуда Врховног суда Пољске у предмету *Metallurgical sand* од 27. јануара 2006. године;

Пресуда Провинцијског суда Барселоне у предмету *Soy oil* од 02. фебруара 2004. године (CLOUT Case 544);

Пресуда Окружног суда у Хамбургу у предмету *Stones* од 21. децембра 2001. године;

Одлука Кинеске међународне економске и трговинске арбитражне комисије у предмету *Pig iron* од 25. децембра 1998. године (CLOUT case No. 982);

Пресуда Вишег регионалног суда у Наумбургу (Немачка) у предмету бр. 9 U 146/98 од 27.априла 1999. године (CLOUT case No. 362);

Одлука Кинеске међународне економске и трговинске арбитражне комисије у предмету *Wool* од 28. фебруара 2005. године;

Одлука Арбитражног суда Међународне трговачке коморе No. 8574 из септембра 1996. године;

Пресуда Окружног суда Северног дистрикта Њујорк у предмету *Delchi Carrier, SpA v. Rotorex Corp.* од 09. септембра 1994. године (CLOUT case No. 85);

Пресуда Вишег регионалног суда у Грацу у предмету *Construction equipment* од 29. јула 2004. године;

Пресуда Вишег регионалног суда у Грацу у предмету 2R 62/02h од 16. септембра 2002. године (CLOUT case No. 540);

Одлука Кинеске међународне економске и трговинске арбитражне комисије у предмету *Canned oranges* од 30. новембра 1997. године;

Одлука Арбитражног суда Међународне трговачке коморе No. 8128 из 1995. године;

Одлука Кинеске међународне економске и трговинске арбитражне комисије у предмету *Bleached softwood Kraft pulp* од 25. јула 2006. године;

Одлука Кинеске међународне економске и трговинске арбитражне комисије у предмету *Styrene monomer* од 04. фебруара 2002. године (CLOUT case No. 986);

Одлука Кинеске међународне економске и трговинске арбитражне комисије у предмету *Silicon metal* од 10. августа 2000. године;

Пресуда Вишег суда у Марибору у предмету *VSM sklep I Cpg* 243/2010 од 21. октобра 2010. године (CLOUT case No. 1150);

Пресуда Вишег регионалног суда у Хаму у предмету *Wrapped bacon*, бр. 19U 97/91 од 22. септембра 1992. године (CLOUT case No. 227);

Пресуда Апелационог суда у Рену (Француска) у предмету *Société M.C.S. c/ Société H.D.* од 27. маја 2008. године (CLOUT case No. 1029);

Пресуда Врховног суда Данске у предмету *Zweirad Technik v. C. Reinhardt A/S Højesteret* од 17. октобра 2007. године;

Пресуда Апелационог суда у Антверпену у предмету *N.V. Secremo v. Helmut Papst* од 22. јануара 2007. године;

Пресуда Апелационог суда у Милану у предмету *Bielloni Castello S.p.A. v. EGO S.A.* од 11. децембра 1998. године (CLOUT case No. 645);

Пресуда Апелационог суда у Антверпену у предмету *GmbH Lothringer Gunther Grosshandelsgesellschaft für Bauelemente und Holzwerkstoffe v. NV Fepco International* од 24. априла 2006. године;

Пресуда Апелационог суда у Генту у предмету *NV Van Heygen Staal v. GmbH Stahl- und Metalhandel Klockner* од 20. октобра 2004. године;

Одлука Арбитражног суда Међународне привредне коморе No. 8740 из октобра 1996. године;

Пресуда Врховног суда Аустрије у предмету *Jewelry* бр. 1 Ob 292/99v од 28. априла 2000. године (CLOUT case No. 427);

Одлука Трибунала међународне трговачке арбитраже при Трговачко-индустријској комори Руске федерације бр. 155/1994 од 16. марта 1994. године (CLOUT case No. 140);

Пресуда Врховног суда Аустрије у предмету *Umbrellas* бр. 2 Ob 328/97t од 12. фебруара 1998. године (CLOUT case No. 238);

Пресуда Вишег регионалног суда у Целеу (Швајцарска) у предмету *Vacuum cleaners*, бр. 3 U 246/97 од 02. септембра 1998. године (CLOUT case No. 318);

Одлука Кинеске међународне економске и трговинске арбитражне комисије у предмету *Ferrosilicon* од 20. јануара 1993. године;

Пресуда Врховног суда Пољске у предмету *T.K.M.E. GmbH (German buyer) v. P.K. S.A. (Polish seller)* од 09. октобра 2008. године (CLOUT case No. 1306);

Пресуда Врховног суда Чешке Републике у предмету *Solarpower GmbH v. Servis FVE a. s. and M. B.* од 18. априла 2018. године (CLOUT case No. 1905);

Пресуда Вишег регионалног суда у Минхену у предмету *Upholstered furniture*, бр. 7 U 2959/04 од 15. септембра 2004. године (CLOUT case No. 595);

Одлука Кинеске међународне економске и трговинске арбитражне комисије у предмету *Silicon and manganese alloy* од 01. фебруара 2000. године.

Uroš ZDRAVKOVIĆ, Ph.D

Associate Professor, University of Niš, Faculty of Law, Republic of Serbia,
uros@prafak.ni.ac.rs, ORCID: 0000-0002-2581-0195.

METHODS OF DAMAGE COMPENSATION
AFTER AVOIDANCE OF THE CONTRACT
FOR THE INTERNATIONAL SALE OF GOODS

Summary

The right to compensation for damages is one of the basic legal remedies available to the contracting party in the case of a breach of the contract for the international sale of goods. Articles 74-77 of the UN Convention on Contracts for the International Sale of Goods (hereinafter referred to as: the Convention, the CISG) regulate the right to compensation for damages in the event of a breach of the contract for the international sale of goods. Articles 75 and 76 of the Convention represent an important segment in this sense. Common to both norms is that they apply only in a situation where the contract has been previously avoided. Unlike them, Article 74 of the Convention is applied regardless of the fact of termination of the contract. Article 75 of the Convention applies when the deprived party has performed a substitute transaction, that is, when it has purchased or sold goods for the purpose of coverage.

Then the injured party will have the right to demand from the other party the difference between the price in the contract with that party and the price agreed in the substitute transaction. It goes without saying that, if the price from the substitute transaction is more favorable than the price from the original contract, the damage will not exist, or at least cannot be compensated by applying Article 75 of the Convention.

At the same time, the party that accesses the substitute transaction is expected to access it in a reasonable manner and to complete it within a reasonable time after the termination of the contract. Article 76 of the Convention applies when the injured party has not made a purchase or sale for the purpose of coverage, and the goods have a current price. Then the party will have the right to demand from the other party the amount in the form of the difference between the current price and the price from the original contract (if it turns out that this difference is unfavorable for the party terminating the contract).

Key words: Law of international sale of goods, CISG, Compensation for Damage, Concrete Damage, Abstract Damage.

